

Onderwerp: VKA & uitvoeringskrediet Waterberging en doorvoer Willeskop

Datum vergadering: 9-3-2022

Registratienummer: 1830791 versie 7

Voorgesteld besluit

Het algemeen bestuur wordt voorgesteld:

1. Het voorkeursalternatief voor het project 'Waterberging en -doorvoer Willeskop' vast te stellen, zoals aangegeven in de bijbehorende rapportage en visualisaties (DM#1834476 en DM#1834475).
2. In te stemmen met de uitvoering van dit project op basis van het voorkeursalternatief.
3. Hiervoor een uitvoeringskrediet van € 4,85 mln. beschikbaar te stellen voor de planuitwerkingsfase en realisatiefase.

Toelichting

In 2019 is gestart met de verkenningsfase van het project 'Waterberging en -doorvoer Willeskop'. Het project is onderdeel van het programma Beperking gevolgen klimaatverandering.

Met de realisatie van dit project ontstaan zowel een waterberging van circa 200.000 m³ als de mogelijkheid om water door te voeren naar gemaal De Koekoek. En daarmee kan water vanaf de GHIJ naar de Lek worden afgevoerd. Het project is een effectief middel om het westelijke watersysteem van HDSR robuuster en klimaatbestendiger te maken. Het waterschap krijgt meer sturingsmogelijkheden op het hoofdwatersysteem en daarmee een breder handelingsperspectief bij (dreigende) wateroverlast.

Het projectteam legt u met veel plezier het voorkeursalternatief voor. Dit project is een mooi waterschapsproject die alle facetten van ons werk laat zien. Bovendien doen we hier wat nodig is om écht meters te maken in klimaatadaptatie: we kijken over onze grenzen heen, maken ruimte voor meekoppel- en synergiekansen en werken daarbij samen met onze gebiedspartner Staatsbosbeheer.

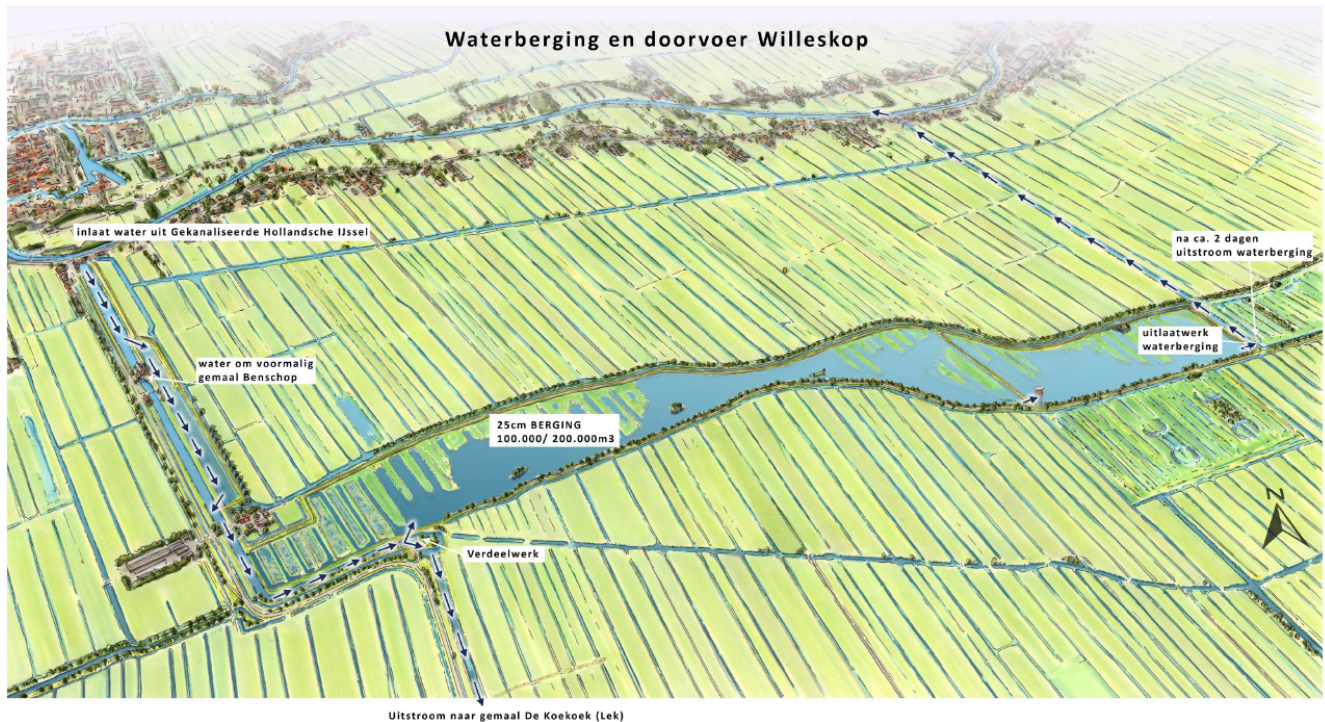
Bij de uitwerking van het project is gebruikt gemaakt van een basisontwerp (functionele werking) met vervolgens bouwstenen, die extra kwaliteit aan het project toevoegen. In de onderstaande toelichting worden het basisontwerp en de uitgewerkte bouwstenen toegelicht. Vervolgens wordt beschreven hoe het voorkeursalternatief is samengesteld.

Doelmatig basisontwerp

Het basisontwerp bevat enkel de maatregelen die nodig zijn om de waterberging en doorvoer technisch aan te leggen. Het is een monofunctionele inrichting van het gebied met minimale aandacht voor natuur en landschappelijke inpassing. Water wordt vanuit de GHIJ via een bypass om het oude gemaal Benschop naar het nieuw te realiseren verdeelwerk geleid. Bij het verdeelwerk kan het water worden doorgeleid naar gemaal de Koekoek, of kan de waterberging worden ingezet.

Op basis van de uitkomst van conditionerende onderzoeken, inspecties naar bestaande constructies, onderzoek K&L en het uitvoeren van verschillende principe berekeningen is het basisontwerp in de verkenningsfase verder aangescherpt en uitgewerkt. Op basis van dit ontwerp en de gegevens die hiervoor verzameld zijn, is een realistische raming, risicodossier en planning gemaakt voor de verdere planuitwerkingsfase en realisatiefase.

De investeringskosten van het basisontwerp zijn bepaald op ca. **€ 3.760.000,-**.

Visualisatie van de waterroute

Bouwstenen

De bouwstenen bevatten elementen waarmee meer kwaliteit aan het basisontwerp kan worden toegevoegd. De bouwstenen zijn een aanvulling op het basisontwerp. Ze geven invulling aan de potentie van het gebied op vier verschillende thema's: natuur, ruimtelijke kwaliteit en beleving, robuustheid en duurzaamheid, ingedeeld met behulp van de aspecten volgens duurzaam ondernemerschap (DOS).

1. Bouwsteen: Ruimte voor Natuur

Deze bouwsteen voegt extra mogelijkheden voor natuurontwikkeling toe aan het basisontwerp. Deze maatregelen zijn erop gericht om de natuurwaarden in het bestaande natuurgebied te verhogen en zijn voor Staatsbosbeheer een voorwaarde om de samenwerking voort te zetten. De maatregelen betreffen de aanleg van extra NVO's en herstel van de bestaande NVO's, uitbreiding van het rietmoeras, vernatting van het natuurgebied en het aanleggen van eilandjes boven inundatiepeil. De extra investeringskosten voor deze bouwsteen zijn bepaald op ca. **€ 438.000,-**. Het toekomstig beheer en onderhoud hiervan ligt bij Staatsbosbeheer.

2. Bouwsteen: Beleefbare waterberging

Het natuurgebied is nu een geliefd recreatiegebied voor wandelaars en natuurliefhebbers. In deze bouwsteen wordt aan dit aspect meer aandacht besteed, doormiddel van het opknappen van de parkeerplaats, een waterspeeltuin en een aantal picknickbankjes. Ook laten we zien hoe het waterbeheer van dit gebied functioneert door het realiseren van een goed zichtbaar en toegankelijk verdeelwerk (gecombineerde stuwen voor de doorvoerroute en waterberging) voor het water, voorzien van een informatiebord.

Gedurende de planuitwerkingsfase wordt gezocht naar eventuele medefinanciers. De extra investeringskosten voor de bouwsteen zijn bepaald op ca. **€ 350.000,-** waarvan het grootste gedeelte besteed wordt aan het verdeelwerk. Uitgangspunt is dat het beheer en onderhoud van de recreatieve voorzieningen wordt overgedragen.

3. Bouwsteen: Verbinden verleden, heden en toekomst

Het projectgebied kent een bijzondere waterschapshistorie met voorboezems en windmolens waar vroeger de polders Benschop en Willeskop via een getrapte opmaling afwaterden op de Hollandsche IJssel.

Met deze bouwsteen worden de verschillende periodes van waterbeheer aan elkaar verbonden. Met diverse communicatiemiddelen laten we zien hoe het waterbeheer in het verleden eruitzag en wordt dit uitgezet naast het waterbeheer van nu. Het bypassperceel kan worden uitgebreid conform de vroegere voorboezem, historische tiendwegen en kades kunnen worden gereconstrueerd, oude molenplaatsen hersteld of zichtbaar gemaakt en de nieuw te bouwen waterwerken kunnen geplaatst worden bij historische molenlocaties.

Impressieschets Voorboezem
-Oostkade

De extra investeringskosten voor deze bouwsteen zijn bepaald op ca. **€ 1.800.000,-**. De extra beheer en onderhoudskosten zijn op ca. € 75.000,- per jaar. Voornamelijk door de extra te beheren en onderhouden regionale waterkeringen.

4. Bouwsteen: Schoon en bewust bouwen

Schoon en bewust bouwen vinden we als waterschap belangrijk. We willen daar binnen dit project op de volgende manieren sturing aan geven: emissieloos en circulair bouwen en het toepassen van Social Return.

Bij de aanbesteding zal de markt uitgedaagd worden om invulling te geven aan de doelstellingen uit deze bouwsteen. Door EMVI-criteria op te nemen in de aanbesteding kunnen de inschrijvende partijen een financiële compensatie worden geboden aan invulling van de doelstellingen.

De extra investeringskosten voor deze bouwsteen zijn bepaald op ca. **€ 298.000,-**. De helft voor de circulaire doelstelling en de rest voor de twee andere doelstellingen.

Beschrijving van het voorkeursalternatief

In de rapportage van het voorkeursalternatief is een afweging gemaakt van de bouwstenen, op basis van de afwegingscriteria: DOS, omgeving, doorlooptijd, kosten en beheer & onderhoud. Dit resulteert in een afwegingskader, op basis hiervan is het voorkeursalternatief samengesteld.

Aan de hand van het afwegingskader wordt voorgesteld om de bouwstenen 'Ruimte voor de natuur', 'Beleefbare waterberging' en 'Schoon en bewust bouwen' toe te voegen aan het basisontwerp, wat gezamenlijk resulteert in het voorkeursalternatief.

De bouwstenen; "Schoon en bewust bouwen" en "Ruimte voor Natuur" zijn noodzakelijke bouwstenen vanwege onze eigen doelstellingen en de medewerking van Staatsbosbeheer. De bouwsteen "Beleefbare waterberging" is een mooie synergie/meekoppelkans, die invulling geeft aan het thema waterbewust leven en genieten van water.

Bouwsteen 3, Verbinden verleden heden en toekomst, is een mooi pakket aan maatregelen dat ook bijdraagt aan meerdere doelstellingen van het waterschap en recht doet aan de rijke waterschapshistorie van dit gebied.

Maar deze bouwsteen heeft echter een te grote impact op het project en brengt te veel risico's met zich mee voor de realisatie op korte termijn. Er is een aanzienlijk omgevingsproces nodig met extra stakeholders waarvan een bijdrage wordt verwacht voor de meekoppelkansen die deze bouwsteen bevatten. Bovendien weten we al dat er tegenstrijdigheden zijn in de wensen van de verschillende stakeholders. Daarnaast zijn voor deze bouwsteen percelen van derden nodig, waarvan we al weten dat de eigenaren hier niet positief tegenover staan.

Indien er in de toekomst grootschaligere ontwikkelingen in het gebied plaatsvinden, kan zich een kans voordoen om alsnog invulling te geven aan deze bouwsteen.

Met het voorkeursalternatief wordt in hoge mate invulling gegeven aan meerdere doelstellingen van ons waterschap, naast het klimaatadaptief maken van ons eigen watersysteem. Met deze bouwstenen wordt recht gedaan aan dit unieke waterschapsproject zonder dat de kosten buitenproportioneel toenemen en de realisatie van het project in gevaar komt.

Het voorkeursalternatief bestaat uit een rapportage (bijlage 1) en visualisaties (bijlage 2).

Meekoppelkansen en synergiekansen

In de bouwstenen zijn meerdere kansen meegenomen die we scharen onder synergiekansen; ze dragen bij aan onze eigen doelstellingen en worden daardoor door het waterschap gefinancierd.

Met de opgave van de regionale keringen in het projectgebied is er sprake van een "interne" meekoppelkans. Wat nodig is vanuit de keringsopgave wordt betaald vanuit keringen, wat nodig is aan aanpassing van bestaande keringen door dit project, wordt betaald vanuit het project.

De bouwstenen bevatten enkele recreatieve voorzieningen. Daarvan vinden we dat die bijdragen aan het waterbewust leven én genieten van water. Het uitgangspunt bij deze voorzieningen is dat het waterschap ze aanlegt, maar dat vervolgens het beheer en onderhoud wordt overgedragen aan de andere stakeholders.

Vervolg

Na vaststelling van het voorkeursalternatief en het vrijgeven van het uitvoeringskrediet, start de planuitwerkingsfase. In deze fase worden aanvullende onderzoeken uitgevoerd om het ontwerp verder te verfijnen en worden procedures in gang gezet. Het project wordt verder uitgewerkt tot aan het bestek, wat de overgang betekent naar de realisatiefase.

Op basis van de besteksraming wordt getoetst of het vrijgegeven krediet nog voldoende. Indien dit het geval het is, wordt het college geïnformeerd over de overgang naar de realisatiefase. Is dit niet de situatie, zal opnieuw besluitvorming door het AB plaatsvinden.

De realisatiefase staat gepland vanaf 2de helft 2023.

Kaders

- Uitvoering van de adaptatiestrategie (de beheerstrategie; gericht op het aanpassen van het watersysteem) zoals is opgenomen in de 'Visie Toekomstig Watersysteem', als onderdeel van het Programma Klimaatadaptatie.
- Vanuit de strategische lijn Toekomstbestendig Waterbeheer kijken we verder vooruit om ons waterbeheer toekomstbestendig te maken en te houden.

Eerdere besluitvorming:

- Op 26 november heeft het dagelijks bestuur een voorbereidingskrediet van € 290.000,- beschikbaar gesteld voor het uitvoeringsgereed maken van het inrichtingsplan. (DM# 1435948).
- Op 7 juli 2021 heeft het algemeen bestuur ingestemd met de afronding van de verkenningsfase en hiervoor een aanvullend krediet van € 100.000 beschikbaar gesteld, waarmee de kosten voor de verkenningsfase van het project in totaal € 390.000 bedragen (DM# 1747072).

Aanpak regulier lijnproject:

Dit project betreft een regulier lijnproject waarin het afgelopen anderhalf jaar de verkenningsfase is doorlopen. Vanwege de beperkte omvang van het project, wordt het AB gevraagd om het voorkeursalternatief vast te stellen en gelijktijdig het uitvoeringskrediet beschikbaar te stellen voor de planuitwerkingsfase én realisatiefase.

Welk waterschapsdoel is aan de orde

- Thema: Voldoende water
- Onderdeel: Beperking gevolgen klimaatverandering
- Strategische lijn: Toekomstbestendig waterbeheer
- Effectindicator 3: Waterinfrastructuur op orde houden
- Effectindicator 5: Beperken effecten wateroverlast bij extreme situaties

Financiële aspecten

In de begroting 2022 is onder het Programma Beperking gevolgen Klimaatverandering een nieuw, aanvullend kredietvolume opgenomen van € 4,03 mln. Bestaande uit € 0,92 mln. voor het project Inlaatwerk Kromme Rijn en 3,11 mln. voor het project Waterberging en doorvoer Willeskop.

Het gevraagde krediet van € 4,85 mln. voor de uitvoering van het voorkeursalternatief is meer dan wat in de begroting 2022 is geautoriseerd. Voor een groot deel staat hier externe dekking tegenover, in de vorm van de POP3+ subsidie van € 1,5 mln. Waarvan de daadwerkelijke beschikking een hoge mate van zekerheid kent. Netto blijft een tekort over van € 240.000, wat op zichzelf zou leiden tot een stijging van de jaarlijkse kapitaallasten met € 9.600.

Dit zal bij de eerstvolgende begrotingswijziging worden meegenomen. Waarbij de verwachting gerechtvaardigd is (gelet op bijstellingen op andere investeringen die dan eveneens worden meegenomen) dat het beperkte opwaartse effect op de kapitaallasten als gevolg van deze investering kan worden opgevangen binnen de huidige begroting/meerjarenraming.

Subsidie

De doelstellingen van dit unieke project komen op veel vlakken overeen met de klimaatdoelen van de Provincie Utrecht. Er zijn daarom subsidiekansen binnen het openstellingsbesluit POP3+ Niet-productieve investeringen water. Door een extra openstelling van POP3+ subsidie, gedurende 12 juli 2021 t/m 15 oktober 2021, ontstond de mogelijkheid om een aanzienlijke subsidie voor dit project te verkrijgen. Ons waterschap heeft hierin een proactieve houding en wij spannen ons elke keer weer in om subsidiemogelijkheden te benutten.

Op 13 oktober 2021 is de subsidieaanvraag voor dit project ingediend. De aanvraag dient in 22 weken behandeld te worden, wat voor dit project uitkomt op uiterlijk 18 maart as. Navraag bij de subsidient wijst uit dat de aanvraag reeds is doorgestuurd aan de RVO ter beoordeling en dat alle seinen op groen staan.

Deze subsidie betekent een flinke verlaging van de kapitaallasten voor HDSR.

SSK-kostenraming

Voor het voorkeursalternatief is een SSK-kostenraming opgesteld van de investeringskosten en is in de rapportage een inschatting gemaakt voor de totale inzet van HDSR (incl. kosten planuitwerking).

Kostensoort	Basisontwerp	Bouwsteen 1 Ruimte voor natuur	Bouwsteen 2 Beleefbare waterberging	Bouwsteen 4 Schoon/bewust bouwen	Totaal
Bouwkosten	€ 2.395.845	€ 279.542	€ 223.668	€ 189.988	€ 3.089.043
Engineeringskosten extern	€ 332.051	€ 38.743	€ 30.999	€ 26.331	€ 428.125
Engineeringskosten intern	€ 234.497	€ 27.361	€ 21.892	€ 18.595	€ 302.345
Overige bijkomende kosten	€ 170.476	€ 19.891	€ 15.915	€ 13.519	€ 219.800
Risicoreservering incl. onvoorzien	€ 620.308	€ 72.376	€ 57.910	€ 49.190	€ 804.760
Totaal	€ 3.753.177	€ 437.913	€ 350.384	€ 297.623	€ 4.844.073
Bandbreedte +15%	€ 4.316.154	€ 503.600	€ 402.941	€ 342.267	€ 5.570.684
Bandbreedte -15%	€ 3.190.200	€ 372.226	€ 297.826	€ 252.980	€ 4.117.462

Investeringskosten uit de SSK-kostenraming (inclusief btw)

Er is een risicoreservering aangehouden van ca. 20% van de voorziene kosten. In deze fase van het project heeft de raming een zekerheid van 85%. Dit betekent dat de raming een bandbreedte van 15% heeft, zowel +15% als -15%.

Door de totale investering stijgen de jaarlijkse beheer en onderhoudskosten gemiddeld met € 28.000.

Risico's

Voor het project zien we de volgende toprisico's voor tijd en geld:

1. Het realiseren van de inlaat onder de provinciale weg blijkt complexer te zijn dan gedacht, er is onvoldoende informatie beschikbaar van de huidige constructie en de staat van de bestaande duiker is onbekend. Om dit risico te beheersen wordt waar mogelijk extra informatie ingewonnen, wordt een extra boring uitgevoerd voor meer zekerheid van de ondergrond en stellen we verschillende scenario's op.
2. De vrijkomende grond blijkt niet toepasbaar binnen het projectgebied wegens fysische eigenschappen of zwaardere vervuiling dan verwacht op basis van onderzoeken. In de planuitwerking wordt bepaald of er aanvullende monsternamen en analyses nodig zijn.
3. Bezwaren van omgeving op het uitbreiden van het natuurgebied. Het nauwkeurig doorlopen van de Klant-Eisen-Specificaties vermindert dit risico. Ook wordt een notitie opgesteld die volledig inzicht geeft in de (geo)hydrologische berekeningen met toelichting op de resultaten waarin positieve en negatieve effecten uitgelegd worden.
4. Geen overeenstemming met Staatsbosbeheer over het gebruik van het natuurgebied als bergingsgebied. Zonder bouwsteen 1 'Ruimte voor natuur' geeft Staatsbosbeheer geen toestemming voor het gebruik van het natuurgebied als bergingsgebied. Met toevoegen van bouwsteen 1 zien zij wel mogelijkheden. Er is een intentieovereenkomst opgesteld waarin de positieve effecten van dit project wederom wordt uitgesproken en waarbij we de samenwerking versterken.
5. Het niet verkrijgen van een ontheffing op de Wet Natuurbescherming om de waterberging jaarrond in te zetten, vanwege het gebruik van een bestaand natuurgebied als waterbergingsgebied. Er zijn mogelijkheden om de effecten te beperken of te compenseren door specifieke inrichtingsmaatregelen toe te voegen aan het ontwerp.

Communicatie aspecten

In dit project werken we volgens de principes van omgevingsmanagement. We besteden veel aandacht aan het verkrijgen en vasthouden van draagvlak voor het project door belanghebbenden. Om dat te bereiken hebben we in de verkenningsfase een communicatietraject opgesteld en uitgevoerd, waarin we ons sterk hebben gericht op de belanghebbenden in het gebied. Gemeenten, provincie en Staatsbosbeheer zijn betrokken bij diverse werksessies, en met Staatsbosbeheer is sindsdien nauw samengewerkt aan de totstandkoming van het voorkeursalternatief. Ook hebben we direct aanwonenden gesproken en bevraagd op hun wensen en eisen voor het ontwerp. Daarna is regelmatig contact met hen geweest over de voortgang van het project.

Contact met de omgeving

Uit het contact dat we in de verkenningsfase met de belanghebbenden hebben gehad, blijkt dat de impact van dit project het grootst is voor de direct omwonenden, met name voor degenen die nu grond pachten bij Staatsbosbeheer. Alhoewel zij zich ervan bewust zijn dat zij grond pachten van Staatsbosbeheer en de mogelijkheid altijd al bestond dat dit zou worden ontwikkeld tot natuur, zien zij dit liever niet. Er is begrip voor het plan, maar niet altijd met evenveel enthousiasme. Gebruikers van het gebied geven aan blij te zijn met het opknappen van de parkeerplaats en de komst van rustplekken en een picknickbank. Aandachtspunt is dat het niet te druk wordt.

Op een groter schaalniveau leveren de maatregelen een verbetering van het watersysteem op en zorgt er in de praktijk voor dat er minder snel een maalstop afgekondigd zal worden bij piekbuien. Dat is gunstig voor de omgeving.

In de planuitwerkingsfase wordt het contact met de belanghebbenden voortgezet. Omwonenden worden geïnformeerd over de voortgang van het plan en de consequenties die dit voor hen heeft. We proberen daarbij zoveel mogelijk rekening te houden met hun wensen. In de lokale media zullen we ook de gebruikers van het gebied informeren over de plannen. Betrokken overheden worden geïnformeerd en waar nodig betrokken bij de planvorming.

Samenwerking met Staatsbosbeheer

Om het project 'Waterberging en doorvoer Willeskop' te kunnen realiseren is een vergaande samenwerking tussen HDSR en SBB nodig. Naar aanleiding van de eerder uitgevoerde haalbaarheidsstudie in 2018, heeft SBB in 2019 met een brief aangegeven de plannen voor een waterberging te ondersteunen. SBB heeft hierbij een aantal aandachtspunten benoemd.

Nu het voorkeursalternatief gereed is en we dichterbij een concreet inrichtingsplan komen, ontstaat ook meer zicht op mogelijke gevolgen van de maatregelen voor het gebied. Dit past bij het moment in het project, maar zet soms de samenwerking tussen HDSR en SBB op scherp: HDSR denkt en werkt vanuit het waterbelang, SBB vertegenwoordigt het natuurbelang. Beide partijen zijn echter van mening dat het gebied mooier en beter wordt door samen te werken en functies te verenigen.

Vanuit SBB zijn er op dit moment nog een aantal onduidelijkheden over de gevolgen van het toevoegen van een waterbergingsfunctie aan het natuurgebied. Het betreft hier met name het risico op slibaanwas in het natuurgebied, onduidelijkheid over de waterkwaliteit in periodes van piekbuien en de invloed van inundatie in het voorjaar op nesten van broedvogels.

Omdat we met het project een nieuwe fase in gaan, hebben we samen met SBB een intentieverklaring opgesteld en daarmee onze positieve intenties uit 2019 bekrachtigd. In deze intentieverklaring geven we beide aan het project uit te willen voeren, met inachtneming van de aangegeven kanttekeningen met betrekking tot de waterkwaliteit, het slib en de broedvogels. Deze kanttekeningen worden in de planuitwerkingsfase verder uitgewerkt of er wordt een principebesluit over genomen; omdat we pas na aanleg antwoord kunnen geven op enkele kennisvragen.

In de intentieverklaring is beschreven dat we na realisatie van het project het reeds lopende monitoringsprogramma door willen zetten. Wanneer daar aanleiding voor is, zullen HDSR en SSB met elkaar in gesprek gaan om eventueel aanvullende inrichtingsmaatregelen te nemen of in een uiterst geval het gebruik van de waterberging aan te passen. De doorvoer staat hier in principe los van en is altijd te gebruiken.

In de planuitwerkingsfase werken we met SSB ook aan een gebruikersovereenkomst, waarin we heldere afspraken maken en vastleggen over het gebruik van de waterberging. Ook maken we hier afspraken over beheer en onderhoud van het gebied.

MVO aspecten

HDSR heeft duurzaamheid (in opdrachtgeverschap) hoog in het vaandel staan. Voor de waterschappen is dit onder meer opgenomen in de methodiek duurzaam ondernemerschap 'DOS'. Binnen dit project wordt expliciet naar dit thema gekeken middels bouwsteen 4 Schoon en bewust bouwen en dagen we de markt uit emissieloos en circulair te bouwen en het toepassen van Social Return.

Social Return

Binnen dit project willen we ten aanzien van de minimale wettelijke verplichting, extra inzetten op social return, omdat er binnen dit project daar veel kansen voor worden gezien.

De controlerende procedure is dat de WGSP (werkgeversservicepunt) van de desbetreffende gemeente, waar het werk gaat plaatsvinden, van het waterschap door krijgt dat er een nieuwe opdracht met social return is gegund. Het WGSP begeleidt vervolgens de opdrachtnemer met invulling hiervan en controleert ook deze contractuele verplichting.

In de bijlage de schematische weergave hoe Social Return is vormgegeven binnen ons waterschap.

Bijlagen

1. Rapportage Voorkeursalternatief (DM# 1834476)
2. Visualisaties Voorkeursalternatief (DM# 1834475)
3. Intentieverklaring waterberging Willeskop 2022 (DM# 1853294)
4. Schematische weergave Social Return (DM# 1852816)